

în prima jumătate a secolului al XIX-lea

Lavinia ROȘU

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, o realizare importantă a orașului București este crearea celei de-a doua grădini publice: Cișmigiu.

Preocupările pentru locul unde a fost creată această grădină sunt vechi, astfel că în planul Bucureștiului din 1791 întocmit de ofițerul austriac Ferdinand Ernst era indicat un mare teren mlăștinos¹. Locul avea un caracter public încă din vremea lui Alexandru Ipsilanti², care poruncește să se facă 2 cișmele în București, una realizându-se pe locul unde astăzi este grădina, în spatele ei construindu-și locuința Dumitru Suilgi Bașa – șeful acelor lucrări numit și „marele Cișmigiu“, de unde și denumirea grădinii.

Cișmigiu era cunoscut la începutul secolului trecut sub numele de grădina și balta lui Dura neguțătorul, negustor bucureștean din veacul al XVII-lea ce va dăruia aceste terenuri între 25 februarie 1671 și mai 1691 mănăstirii Sărindar³.

Descrierea acestei bălți este prezentată de Nicolae Filimon într-o cronică horticola: „Pe locul unde astăzi se află grădina Cișmigiu, înainte de 1843 era o băltoacă nemărginită ale cărei ape încălzite neîncetat de razele soarelui și putrezite din lipsa mijloacelor de scurgere și prefacere, nu serveau la nimica alt decât a face să crească o imensă vegetație de ierburi acvatice printre care pășteau acele milioane de broaște și alte reptile veninoase, care unind omorâtoarea lor respirație cu aburii cei pestilențioși ai bălții infectau aerul și pricinuiau locuitorilor capitalei multe epidemii periculoase.

Osebit de acest rău material localitatea Cișmigiuului, conținea în sine un rău moral. În mijlocul bălții pe o insulă înconjurată de toate părțile cu trestie și sălcii plângătoare era o cafenea unde se găseau adunate mai toate viciile ce degradează pe om încât taverna tâlharilor din „Misterele Parisului“ rămânea un ce neînsemnat pe lângă dânsa. Aici se adunau mahalagii, pungașii, jucătorii de cărți și chiar tâlharii de drumuri și jefuiau pe locuitorii capitalei, ziua prin jocuri de noroc de tot felul, iar noaptea prin spargeri de case, fără a se teme cât de puțin de asprimea legilor, căci de câte ori voia poliția să-i prindă, ei se refugiau în nestrămutatul stuf al bălții și râdeau de încercările ei“⁴.

Este o descriere care scoate foarte bine în evidență răul pe care îl producea acest loc. De asemenea într-o altă descriere ni se spun cam aceleași lucruri:

„În mijlocul orașului se afla o baltă mocirloasă, cu izvoare subterane care nu se secau niciodată. Trestie și papură creștea în ea .... O astfel de baltă era un focar de infecție“⁵.

¹ Rică Marcus, *Parcuri și grădini în România*, Editura Tehnică, București, 1958, pag. 55.

² George Potra, *Din Bucureștii de altădată*, București 1942, pag. 9.

³ Florian Georgescu, *Realizări editurale în Bucureștii anilor 1831– 1841* în „Materiale de istorie și muzeografie“ vol. IV, 1966, pag. 99.

⁴ Apud Nicolae Vătămanu, *Istorie bucureșteană*, Editura Enciclopedică română, București, 1973, pag. 106–107.

⁵ George Potra, *Op. cit.*, pag. 9.

Încă din 1830, generalul conte Kiseleff va da dispoziții baronului Boroscczyn să sece balta și să transforme terenul într-o grădină publică.

Lucrările interesau și pentru prevenirea inundațiilor provocate de Dâmbovița ce comunicau printr-un șanț cu balta ⁶.

Începând din anul 1837, documentele de arhivă semnalează începerea unor lucrări de secare și într-un raport al arhitectului Faiser din 25 februarie 1840 se arată că apa Cișmigiului era la un nivel inferior Dâmboviței și de câte ori erau ploii, apa Dâmboviței se scurgea în baltă și propune pentru remediere regularizarea cursului Dâmboviței și adâncirea șanțului ⁷.

Lucrările pentru secarea bălții Cișmigiului se vor lungi și planul acestei bălți va fi realizat în mai 1844 de K. N., Râmnicăneanu. De asemenea pentru amenajarea lacului a trebuit să se facă și o condică cu toți proprietarii ce se învecinau cu lacul pe lângă plan ⁸.

Gheorghe Bibescu va fi cel care îl va chema pe Karl Friedrich Wilhelm Meyer – creatorul parcului Kiseleff – pentru realizare și a acestei grădini.

Tot în anul 1844 fusese constituită o comisie pentru asanarea bălții care a dovedit că balta cu locurile ce o înconjoară e loc domnesc, afară de locul numit Fântâna Boului ce aparținea bisericii Sărindar.

Iată documentele privitoare la această comisie:

Către Departamentul Trebilor din Năuntru,

„Din raportul cu Nr. 107, ce ne-au îndreptat comisia orânduită de către noi în anul trecut spre îndeplinirea chibzuitei măsuri pentru stărpirea bălții Cișmigiului, văzând Domnia Noastră că această comisie cercetând documentele atât ale proprietarilor împrejurăși ai acei bălți, cât și ale Sf. mănăstiri Sărindar, către carea cei dintâi s’au cunoscut că plăteau embaticiu pentru stăpânirea locurilor ce are acolo, a dovedit că, din vechime toată acea baltă cu locurile ce o împrejoară, au fost locuri domnești, și că apoi numai locul numit Fântâna Boului s’au dat de către cei mai dinainte frați domni milă atât la mănăstirea Sărindarul, cât și la alții, cu întindere însă numai până în baltă; carea a rămas tot domnească dovedindu-se aceasta și din chiar documentele unora din împrejurătorii proprietari, că stăpânirea loc cu embaticiu merge până în marginea bălții luând către aceasta în băgare de seamă și părerea ce își adaugă zisa comisie, de a se pune acum, aceia că în lucrarea măsurătoarea în fața locului a tuturor acelor locuri din prejurul bălții spre a se dovedi dacă întinderea lor este după glăsuirea documentelor de stăpânire, sau mai mare din cotropire din locul bălții.

Poruncim cele următoarele:

Sfatul obștesc va lua numaidecât în stăpânire tot locul acela pe cât se află cuprins de acea baltă ca un loc ce dintâi început a fost și a rămas domnesc, precum și toate celelalte locuri câte se vor afla acolo slobode și fără proprietari, iar cât despre locurile ce se arată că sunt cuprinse de proprietarii împrejurul acei bălți Cișmigiului, Comisia va avea grijă a căuta documentele acelor proprietari, și câți dintr’nșii se vor fi întins mai mult decât ceia ce cuprind acele documente, se vor mărgini întru întindere ce se va cunoaște bună și dreaptă a lor pe temeiul pravilei asupra călcării, iar cei ce nu vor avea nicidecum documente doveditoare de a lor dreaptă stăpânire, se vor supune la cele hotărâte de pravila asupra prescripției. Comisia nu va perde din

⁶ Florian Georgescu, *Op. cit.*, pag. 99.

⁷ Rică Marcus, *Op. cit.* pag. 59.

⁸ Ioan C. Băcilă, *Planul bălții Cișmigiului în „Bucureștii Vechi“, I-IV (1930-1934) pag. 47-49.*

vedere a cerceta, și dacă vreun proprietar al căruia documente iar mărgini stăpânirea numai până în marginea bălții, nu va fi făcut mari în urmă lucrării ca să se poată întinde și pe locul cel cuprins de acea baltă.

Dumnealui Marele Vornic din Năuntru va da această a noastră poruncă atât în cunoștința Sfatului Orășenesc, cât și a Comisiei, căruia va arăta totodată a noastră mulțumire pentru deslușitoarele arătări ce ne-au făcut întru aceasta, precum și nerăbdarea cu care așteptam săvârșirea lucrărilor sale despre cercetarea cu care acum se însărcinează. Într'această vreme Dlui Marele Vornic va însărcina pe domnul Marsillion a se chibzui despre stăpîirea acelei bălți și a ne supune a sa părere spre a da poruncă de urmare⁹“

iscălitura lui Gheorghe Bibescu

Secretarul Statului M. Băleanu

No. 71, anul 1845, februarie 15

După ce a fost ridicat planul și au fost indicați cei 62 de proprietari ce se învecinau cu balta, comisia va da un nou raport.

„Noi, Gheorghie Dimitrie Bibescu BB

Cu mila lui Dumnezeu Domn Stăpânitor a toată Țara Românească

Către,

Departamentul Trebilor din Năuntru,

Văzând în băgare de seamă îndeletnicirea comisiei în aceasta, planul ce într'adins s-au alcătuit și pe care s-au întemeiat linia adevăratei demarcații a bălții ce prin cercetările urmate s-au descoperit și Condica alcătuită asemenea de comisie în care s-au însemnat întinderea proprietăților din prejurul bălții sub iscăliturile acelor proprietari,

Poruncim cele următoarele:

1. În locul bălții pe linile însemnate în planul ce într'adins s-au alcătuit de comisie, și care se vede descoperit pe temeiurile următoare, adică: a cercetării făcute de comisie în fața locului, a vechilor hrisoave date de către cei mai dinainte frați Domni, a documenturilor înfățișate de către proprietari ficare în parte și a pravilei pământului, se întărește și de către noi întocmai ca să rămâe acel loc slobod pe seama orașului, ca unul ce dintâi început au fost și au rămas domnesc; și planul împreună cu condica și Della lucrării comisiei în aceasta se vor depune la Arhiva Sfatului Orășenesc ca să slujească pentru totdeauna de documente în alegerea și întinderea locului bălții, iar acel sfat să dea bilețuri tipărite la toți acești proprietari dimprejurul bălții, în care se va cuprinde deslușit întinderea locurilor lor și mai cu seamă despre baltă, spre a le sluji asemenea de documente autentice.

2. Sfatul Orășenesc va lua numaidecât în a sa stăpânire tot locul ales al bălții după liniile demarcației însemnate pe plan, și va avea totdeauna îngrijire ca să se afle slobod despre orice călcare sau cotropire din partea împreunășilor vecini.

3. Dumnealor Mădularilor Comisiei se va arăta a noastră mulțumire pentru zelul cu care am stăruit în această lucrare a descoperirii locului bălții. Iar Departamentul din Năuntru va grăbi a ne spune fără întârziere planul pentru stăpîirea acestei bălți și transformarea ei în grădină publică.

⁹ „Buletin. Gazeta Oficială“ 1845, nr. 23 pag. 90–91.

Dumnealui Marele Vornic va aduce la îndeplinire această a noastră poruncă ¹⁰.
iscălitura lui Gheoghe Bibescu
Marele Vornic Barbu Știrbei
No. 256 Anul 1845 iulie 16.

S-a hotărât astfel trecerea bălții și a teritoriilor învecinate în proprietatea Sfatului Orășenesc și transformarea ei într-o grădină publică, iar cel care va reuși acest lucru este vienezul Meyer, care va face un lucru minunat. El era deja în București.

În documentele de arhivă există numeroase dosare pentru „stărpirea bălții Cișmigiuului” și pentru crearea unei grădini publice. Aceste documente sunt asemănătoare cu cele pentru crearea parcului Kiseleff adică rapoarte ale lui Meyer și Harer pentru a li se da salahori, bani și unelete, contracte, liste și tabele cu oameni, de copaci necesari, socoteli, ștate ...

Lucrările se lungesc și ca urmare în 25 ianuarie 1850 se cere expres prin ofis domnesc terminarea grădinii.

Prezentăm în continuare pentru a se putea face o comparație, bugetele celor două grădini.

Bugetul grădini și aleiului Kiseleff pe anul 1848

Primire	lei	parale
1. Rămăși a se primi din cei orânduți a se împlini de la birnicii orașului București pe datoria a 6 zile ale anului 1847	24.990	
2. De la Sfatul Orășenesc din suma de lei 40.000 pe an până la 1 noiembrie 1848	18.500	
3. De la Sfatul Orășenesc în socoteala lefii D. Meyer câte 30# pe lună	7.560	
4. De la Sfânta Mitropolie Dealu câte 10# pe lună	<u>3.780</u>	20
	54.930	20 parale
Urmează devizile	128.577 = 183.507	
Răspundere	lei	parale
1. Treizeci lucrători socotiți cu luna în ținerea anuală a grădinii socotit câte lei 65 fiecare pe lună și pentru nouă luni pe an	17.550	
2. Treizeci sacagii pentru udatul copacilor grădinii și ai aleiului socotit câte lei 80 fiecare pe lună și pentru șase luni pe an	14.400	
3. 11500 stînjeni pătrați de săpătură în laturile aleiului pentru sădiri de copaci câte parale șaptezeci stînjeni	20.125	
4. Patru sute stînjeni în lungime șanțu împrejurul grădinii și în laturile aleiului socotit cu lei nouă stînjeni	3.600	

¹⁰ Ibidem, pag. 277–278.

Răspundere	lei	parale
5. Semințe de raigros și flori, copaci și alte plante	8.000	
6. Reparația de unelte	2.000	
7. În clădirea unei case pentru locuința grădinarului și a altor oameni ai grădinii	20.000	
8. În clădirea unei magazii pentru adăpostirea canapelelor și a altor obiecte ale grădinii	10.000	
9. Pentru două puțuri cu tulumbe	8.000	
10. În lefi la ampoiași după lista litera A	51.101	
11. Feluri de mărunte și neprevăzute cheltuieli	<u>6.000</u>	
	160.776	
12. Devizul cheltuielilor anului 1847 după socoteala încheiată	<u>22.731</u>	20
	183.507	

Peste tot una sută optzeci și trei mii lei cincisute șapte, parale douăzeci“ ¹¹.

Marele Vornic A. Vilara

Litera A

Statul leilor ampoiașilor grădinei și aleiului Kiseleff pe anul 1848

	Plata pe lună lei/par	Pe câtă vreme de slujbă luni/zile	Totalul banilor lei/par
1. D. Meyer directorul grădinilor publice	1575	12	18.900
2. Deli pentru plata de trăsură	315	12	3.780
Deli pentru plata canțelării	63	12	756
2. Un ajutor	300	12	3.600
3. Un conductor	240	12	2.880
4. Grădinarii grădinii Kiseleff	393	12	4.725
5. Un ajutor	80	12	960
6. Trei ungureni pe lângă grădina cu lei 65 fiecare	195	12	2.340
7. Un privighetor	80	12	960
8. Un șef pentru paznici	100	12	1200
9. Opt paznici câte lei 60 fiecare	480	12	5.760
10. Doi privighetori peste sacagii împășiți în două cete	160	9	1.440
11. Privighetori vremelnici			2.000
12. Un comisar	300	6	<u>1.800</u>
			51.101

¹¹ Arhiva Statului, Direcția Generală, fond REAZ, dosar 27/1848, fila 23.

Peste tot cincizeci și una de mii una sută unul¹².
Iată și pentru grădina Cișmigiu¹³.

Sumele primite și rămase pe anul 1850

Primire	lei	parale
1. Din SS drumurile cu chip de împrumutare pe seama Sfatului orășenesc în temeiul înaltei aprobații a Mării Sale Prea Înaltului Nostru Domn dată la raportul Departamentului cu No. 1776 anul 1850	19.342 19.342	20 20
Răspundere	lei	parale
1. În cumpărătoare de unelte cum anume se arată în tabla litera A	5.435	
2. În cumpărătoare de copaci de grădină și exotici însă pentru 594 copaci cumpărați din grădini de aici = 1939; idem aduși din Brașov = 3012,20	4/951	20
3. În lefi la amplotiați lucrătorii grădinii după lista litera B	8.785	
4. În măruntele cheltuieli și anume doi stâneni lemne pentru încălzitul locuințelor – 150 un car pare pentru acoperitul copacilor – 21	171 19.342	20

În litera A¹⁴ sunt prezentate uneltele necesare câte era trebuincioase și prețul pentru fiecare, iar la litera B¹⁵ sunt prezentate lefii amplotiaților.

Ce se poate observa?

În primul rând minuțiozitatea cu care erau realizate astfel de socoteli.

La o reverificare a calculelor arată că există și greșeli (de exemplu pentru grădina Kiseleff suma primită nu este de 183.507 ci de 183.407.

De asemenea există diferență pentru sumele acordate celor două grădini: 183.407 lei și 19.342 (pentru Cișmigiu).

Analizând lista „amplotiaților” ei sunt și într-o parte și în cealaltă sau aceiași (privighetori, comisari, conducători ...) Pentru Cișmigiu avem 11 persoane.

În ceea ce privește listele de copaci – se poate observa că speciile avute sunt asemănătoare și unele chiar identice cu cele de la Kiseleff. Prezintă o chitanță¹⁶ cu o serie de copaci scoși și trimiși la Cișmigiu.

¹² *Ibidem*, fila 24.

¹³ Arh. St., Dir. Gen. fond REAZ, dosar 44/1851, fila 21.

¹⁴ *Ibidem*, fila 22.

¹⁵ *Ibidem*, fila 23.

¹⁶ Arh. St., Dir. Gen. fond REAZ, dosar 45/1851 fila 61.

*Kfitanță de copacii cei mai jos însemnați
pentru grădina Cișmigiu scoși din grădina Kocioku*

1851 Martie 30

No.	Numirea copacilor	Grosimea în diametru		
		3–4	1 ^{1/2} –2 ^{1/2}	1/1–1
800	frasini	300	500	–
300	ulmi	300	–	–
600	salbă moale	–	–	–
		3–4	1 ^{1/2} –2 ^{1/2}	1/2–1/2
600	ulmi	–	–	600
2300	Totalu	600	500	120

Adică două mii trei sute

Directorul grădinilor publice (semnătura)“

În arhivă există o serie de documente care prezintă reclamațiile unor proprietari care fuseseră expropriati în scopul asanării bălții Cișmigiu +¹⁷. Alte documente cuprind răspunsul autorităților orașului privitor la reclamațiile primite ¹⁸.

Tot prin studiul documentelor de arhivă și a planului orașului București, ridicat de maiorul Borocczyn ne putem da seama de preocuparea lui Karl Meyer pentru realizarea unor succesiuni de tablouri, peisagistice crearea unor alei cât mai plăcute, cu drumuri de umbră care să poată fi practicabile și iarna și vara.

Pentru grădina Cișmigiu sunt proiectate trei alei paralele, de dimensiuni diferite și mai multe intrări principale. În privința vegetației creatorii au prevăzut atât specii locale, aduse din pădurile județului Ilfov, Dâmbovița, Prahova, dar și arbuști și flori aduse din străinătate. Menționez că în grădina Kiseleff există o florărie din ale cărei specii bănuiesc că au fost aduse și în grădina Cișmigiu.

Iată exemple de specii de arbori aduși în grădina Cișmigiu: arin – (almus glutinosa), arțar – (aeer negundo), carpen – (carpinus betula), cer – (quercus), corn – (cornus), jugastru – (acer compestre), măceș – (rosa canina), mălin – (prunus padus), măr sălbatic – (pinus malus), lemn căinesc – (ligustrum vulgare), plop albi – (populus alba), plop negri – (populus nigra), stejar – (quercus robur), tei – (tilia).

Documentele menționează peste 30 000 de arbori ¹⁹. Documentele cercetate menționează și câteva specii de arbori rari precum: drog, clocotici, călin, lemn căinesc în ambele grădini bucureștene.

Creatorul grădinei Cișmigiu, Meyer, a fost preocupat de înfrumusețarea parcurilor comandând în acest scop la Viena o statuie colosală „Diana cu cerbul”, iar la Londra obiecte de ornament precum: poduri, bănci, grilaje, cerând chiar o deplasare de două luni în scopul aducerii acestor obiecte ²¹. Există și liste cu oameni ²².

¹⁷ *Ibidem*, fila 36.

¹⁸ *Ibidem*, fila 37, fila 90.

¹⁹ Rică Marcus, *Op. Cit.*, pag. 60.

²⁰ Arh. St., Dir. Gen fond REAZ, dosar 45/1851, fila 108.

²¹ *Ibidem*, fila 131.

²² Arh. Stat, Dir. Gen., fond REAZ, dosar 44/1851, filele 41–48, dosar 45/1851, filele 142–150.

Am observat că documentele privitoare la contractele încheiate cu diferiți meșteri sunt mult mai puține decât cele pentru parcul Kiseleff²³.

Și pentru grădina Cișmigiu sunt realizate elemente artificiale: grote, poduri, bănci... dar lucrările mari pentru transformarea Cișmigiuului într-un adevărat parc încep din 1850 (domnia lui Barbu Știrbei).

Autoritățile orașului fac demersuri către Gheorghe Bibescu pentru a interveni în rămânerea lui Meyer în București pentru a definitiva lucrările începute, întrucât acesta fusese solicitat a pleca în Boemia pentru alte lucrări. Meyer a acceptat rămânerea în București cu condiția plății unei sume de 40 galbeni lunar, pe timp de trei ani²⁴. Meyer a reușit, într-un stil pitoresc, adevărat, dar cu totul deosebit pentru ambele grădini să schițeze perspectivele cele mai agreabile și variate, dând acestor grădini un caracter grațios, surprinzător, armonios²⁵.

În fondul Primăriei Municipiului București există dosare din care rezultă leafa plătită lui Meyer²⁶.

Nicolae Vătămanu în a sa „Istorie bucureșteană“ redă ceea ce spunea Ion Ghica despre Meyer „Vestitul grădinar Meyer și-a pus toată arta și știință ca să transformeze mocirla într-o grădină încântătoare. A strâns apele într-un eleșteu de o formă grațioasă, a ridicat cât a putut malurile locului, le-a întărit cu brazde, a plantat în dreapta și în stânga, a profitat de toate turlile și toate clopotnițe ca din orice punct, orice răspântie a grădinii privitorul să aibă dinaintea ochilor o vedere plăcută. Grupe de arbori, peluze verzi, parte zmălțuite cu florile cele mai delicate și mai rare așezate în buchete armonioase, ori încotro de întorci poți să admiri peisagiuri demne de penelul lui Claude Lorrain și al lui Poussin. Nu se poate vedea o grădină mai bine desenată.“²⁷

Mircea Constantinescu²⁸ își pune întrebarea chiar dacă acest grădinar a avut cunoștință de alte creații sau să fi știut de lucrările teoretice ce prezintă simbolistica tehnicii grădinaritului.

Cert este că el a creat, iar realizările lui sunt nemuritoare: teii frumoși, stejarii, parterele de flori, umbra frunzelor și a vegetației, toate amintesc de creatorul lor.

A murit înainte de vreme (3/15 aug. 1852). Nu a fost scutit nici de neplăceri: a fost atacat că i se uscaseră plantele exotice aduse greu și scump. Au existat și intrigile unui pictor, Sémine.

Datorită tuturor acestora Karl Meyer se hotărâse să plece la Constantinopol, dar nu a mai apucat. A fost înmormântat în fostul cimitir Evanghelic de la șosea iar pe piatra de momânt era scris: „Cel ce doarme aici este cineva care pe pământ va fi pururea laudat de opera pa care a înfăptuit-o; grădinarul a fost chemat prea timpuriu, înainte de apus, în grădina morții, în Eden“²⁹.

²³ Arh. St. Dir. Gen. fond REAZ, dosar 451/1851, fila 96.

²⁴ Arh. St. Gen. fond REAZ, dosar 451/1851, fila 96.

²⁵ Arh. St. Gen. fond REAZ, dosar 20/1846, fila 216–217.

²⁶ N. D. Popescu, *Istoricul înființării șoselei și grădinei Kiseleff din București* în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie“ XV, 1914, pag. 212.

²⁷ Arh. St. Direcția Municipiului București, Fond PMB (primăria Buc., dosar 67/1848, filele 2, 7, 11, dosar 4/1849, filele 1, 2, 3).

²⁸ Apud, Nicolae Vătămanu, *op. cit.*, pag. 107–108.

²⁹ Mircea Constantinescu, *Cum îndemulă Bucureștii petreceau*, București, 1977, pag. 53–54.

³⁰ Nicolae Vătămanu, *op. cit.*, pag. 111.

S-ar putea spune despre Meyer că este o legendă. Iertată-mi fie îndrăzneala a spune că nu este așa. Meyer este o realitate. O legendă presupune un amestec de real și fantastic, de fabulos și ireal într-un cuvânt. Ori pentru noi, privindu-i opera ar trebui să-l simțim aproape, el trebuie să se afle printre noi cu ceea ce a realizat.

Atât parcul Cișmigiu cât și Kiseleff-ul vor suferi modificări după dispariția lui Meyer. Astfel într-un raport al lui Hoffmann³⁰ (profesor de botanică și creator al Grădinei botanice) se dădeau detalii despre terminarea unei peșteri a cărei construcție începuse, planurile și devizele unor poduri, ale unui bufet; același Hoffmann aduce specii mai rare: platani, magnolii. Se începuse instalarea a două jocuri de apă, era pervăzută o moară cu vaporii, iar în 1910 parcul este transformat de Rebhun. Tot el va fi cel care va transforma și parcul Kiseleff³¹.

Din creația lui Meyer pentru perioada de atunci rămâne ceva nou și foarte frumos.

SUMMARY

The Cișmigiu Gardens During the First Half of the XIXth Century

by Lavinia Roșu

The famous „Cișmigiu” gardens, situated in the centre of Bucharest, were arranged during the first half of the XIXth century, following an initiative of the Count Kiseleff; the works began in 1837, under the supervision of the landscape artist Karl Wilhem Friedrich Meyer, also author of the Kiseleff gardens.

The study, based on unpublished documents, presents the steps in the creation of the Cișmigiu gardens, concerning the acquisition of plants, trees, workers, teams formation, expenses.

³⁰ Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor (din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre)*, Editura pentru Literatură, București, pag. 393.

³¹ Rică Marcus, *op. cit.*, pag. 81.